

Ștefan OPREA

Doi fără balansoar

Renovată, modernizată, dotată cu aparatură nouă și cu aer condiționat, sala studio a Teatrului Național din Iași a primit numele regretatului actor Teofil Vâlcu, Reinaugurată la 3 februarie 2001, în prezența ministrului Culturii și Cultelor Răzvan Teodorescu, sala a găzduit două premiere: *Agenda* de Jean-Claude Carrière, în regia lui Ovidiu Lazăr, și *Pescărușul* de A.P. Cehov, în regia lui Vitalie Bichir.

Cunoscut ca remarcabil scenarist de film (a colaborat cu regizorii Pierre Etaix, Luis Buñuel, Luis Malle, Jacques Deray, Milos Forman, Alain Corneau, Marco Ferreri, Jean-Luc Godard, Andrzej Wajda, Volker Schlöndorff, Nagisa Oshima, Peter Brook, Jean-Paul Rappeneau, Hector Babenco), a scris romane și piese de teatru (*Terasa*, *Agenda*). Deși ca scenarist practică intriga complexă, umorul corosiv și situațiile stranii, ca dramaturg – cel puțin în *Agenda* – asemenea calități îl ocolesc sau apar foarte diluate: intriga e banală, umorul e blând, situațiile sunt comune. Lipsește vigoarea dramatică și emoția. Carrière vrea să spună o poveste de iubire între un bărbat și o femeie – premisă folosită cândva, cu dramatism conținut, de un William Gibson (*Doi pe un balansoar*) sau cu lirism cenzurat de un Erich Segal (*Love Story*), din familia căroră *Agenda* pare a-și propune să facă parte. E drept că personajele lui Carrière se revendică și de la familia „înstrăinaților”, a insinguraților fără leac, pentru care dramatismul decurge din imposibilitatea comunicării, a stabilirii unei relații viabile. *Jean-Jacques* e un asemenea

„instabil”, un bărbat tomnatic, un urs morocănos izolat în vizuina lui în care nimeni nu intră și unde își savurează succesele amoroase trăite aiurea (reale sau imagine?), trecându-le în agenda personală; agenda e singurul lui univers sentimental pe care îl frecventează, cu mândrie sau cu nostalgie. Nu știm exact dacă acolo sunt trecute succesele lui adevărate sau dorințele lui refulate. *Suzanne* e virusul activ al acestei ecuații sentimentale; ea, cu un aer de aventurieră (în fapt, tot o însingurată și o nerealizată în planul iubirii, dar care a ajuns să nu-și mai suporte starea și a decis să o depășească), intră nepoftită în universul închis al bărbatului, bulversându-l prin avansuri feminine disimulate. Și reușește: *Jean-Jacques* marsează, dar *happy-end*-ul nu se produce. De altfel, în caietul de sală al spectacolului, el face o adevărată teorie a finalurilor: „Este important ca un final să fie reușit, convingător, mai ales pentru că aceasta este piesa pe care spectatorii o decupează din *puzzle* și o iau cu ei când părăsesc sala: ceea ce au înțeles din istoria înfățișată, ceea ce poate decide uneori eșecul sau succesul unui spectacol. Bun sau rău, *happy-end* sau *noir*, deschis ori încifrat, trebuie să faci în așa fel încât finalul să fie irefutabil”. Și ce final propune el în *Agenda*? Unul al imposibilității realizării iubirii și al interșanjabilității: *Suzanne* rămâne în universul închis în care trăise bărbatul (să-și confecționeze, probabil, o agendă proprie, cu dorințe neîmplinite și nostalgii), iar *Jean-Jacques* pleacă

să flaneze în căutarea de sine și în căutarea unei soluții de salvare. Pentru el – o șansă; pentru ea – un drum închis.

Astfel judecate, premisele piesei par generoase sub aspect dramatic. Enunțându-le, însă, dramaturgul nu le-a adâncit, încât piesa lui rămâne una subțire, ușoară, fără fior existențial. Așa a tratat-o și regizorul care, oricum ar fi făcut, nu-i putea conferi mai mult dramatism decât avea. Scenografia e minuțios realistă. Mai metaforică, ea ar fi asigurat spectacolului un plus de

artisticitate. Iar interpretii, evoluând cu precizie și eleganță, ca într-un joc de artificii (artificiile nu frig, nu ard, scânteiază doar în eflorescențe agreabile!), o oră și jumătate de destindere și minime prilejuri de meditație. Spectacolul e un gratios patinaj pe suprafața lucioasă a sentimentelor.

Teatrul Național Iași, sala Studio „Teofil Vâlcu” – Agenda de Jean-Claude Carrière. Traducerea: Paola Bentz Fauci. Regia, scenografia și ilustrația muzicală: Ovidiu Lazăr. Distribuția: Florin Mircea, Catinca Tudose. Data premierei: 3 februarie 2001.

Despre viață și moarte

Foarte puține spectacole dedicate Poetului s-au aflat pe scenele românești în „Anul Eminescu”. Respectându-și statutul de teatru pentru copii și tineret, „Luceafărul” a prezentat, în preziua aniversării nașterii poetului, un spectacol inspirat din literatura populară culeasă de Eminescu; în miezul scenariului se află motivele esențiale ale basmului *Frumoasa lumii*, iar în jurul acestora se adună – întotdeauna cu motivație dramatică și cu grijă pentru încărcătura de semnificații și pentru expresivitatea dialogului – o bogăție de metafore, de vorbe de duh, de proverbe și cimilituri de aceeași proveniență, adică din culegerile folclorice ale poetului, ceea ce conferă textului un ales parfum de autenticitate, de pitoresc ponderat, de sănătate spirituală și de acuratețe a limbii.

Nu e prima dată când Constantin Brehnescu pune în valoare, scenic, literatura populară culeasă de Eminescu; într-un spectacol anterior –

Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte – el a procedat la fel, descoperind în poezii populare motive care se pliau exact pe pilonul filosofic al basmului, îmbogățindu-l și nuanțându-l ideatic și dramatic. De data aceasta, scenariul și spectacolul își asumă o însemnată cotă de originalitate, abătându-se evident de la litera basmului, în parte și de la spiritul lui, și evoluând spre un final pus sub semnul relației indestructibile *viață-moarte*. Omul stă, încă de la naștere, sub imperiul destinului său și sub zodia morții, iată ce ne comunică spectacolul și acest fapt îl deschide către toate vârstele. Copiii vor urmări mai ales meandrele poveștii, dar vor realiza – conștient sau inconștient – și fiorul metafizic; maturii însă vor avea revelații metafizice și prilej de meditație în sens blagian: moartea ca parte din textul vieții, ca împlinire a acesteia, și desigur își vor aminti versurile eminesciene: „Căci se nasc spre a muri / Și mor spre a se naște”. E, fără îndoială, un final șocant, implicând o filosofie a existenței: toată zbaterea omului